ФОРМУВАННЯ СУБ'ЄКТНОСТІ У ВІРТУАЛЬНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ПІД ЧАС КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ

Назар М.М.

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії сучасних інформаційних технологій навчання

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м. Київ, Україна

Пандемія коронавірусу COVID-19 створила нові соціокультурні умови діяльності та мислення мільйонів людей. Розповсюдженими психологічними ефектами нових умов стали стреси, дезадаптація, комунікативний дефіцит, психосоматичні порушення, дисфорія, панічні стани, масова істерія та навіювання, стрімке поширення «фейків», зниження суб'єктності, порушення стратегічного цілепокладання тощо. Завдання психології полагає у розв'язанні негативних психологічних ефектів та їх попередженні, у створення контексту розвитку під час пандемії. Враховуючи новий, дистанційний, комп'ютерно опосередкований контекст діяльності (що не обминув і практичну психологію), однією з найбільш прогресивних і потужних психопрофілактичних, розвивальних і навчальних технологій є віртуальний освітній простір.

Віртуальний освітній простір слід осмислювати як комп'ютерно опосередкований, побудований на мережевих технологіях, контекст навчання та інтелектуального розвитку, що заснований на принципах суб'єктності, активності та ініціативності всіх учасників навчального процесу (учнів, ведучих, тьюторів)[4;6]. Розвиток суб'єктності є одним з ключових характеристик інтелектуального розвитку та переходу індивідуума у ресурсний психологічний стан, зокрема, і в контексті коронавірусної пандемії. Суб'єктність – здатність і ступінь бути суб'єктом діяльності, тобто носієм цілеспрямованості, активності та ініціативності, спрямованої на зміни у зовнішній (об'єктивній) та/або внутрішній (суб'єктивній) дійсності. Під час самоздійснення суб'єктності актуалізується потенціал індивіда освоювати та задіювати власні здатності, спрямування та особливості у практичній і теоретичній діяльності. Зростання ступеня впливу та

перетворення дійсності – внутрішньої і зовнішньої, при якому здійснюються та розкриваються індивідуальні потенціали, наміри та особливості, характеризує зростання суб'єктності. [4;7]

Розвиток і розповсюдження інформаційних технологій, мережевих платформ, мультимедійних розробок і гаджетів формує (особливо під час пандемії з її карантинними обмеженнями) нове середовище навчання, розвитку та формування суб'єктності з власним спектром навчально-психологічних інструментів. Віртуальні освітні простори знаходять тут особливу актуальність, пропонуючи всім бажаючим інтернет-тренінги, вебінари, дистанційні навчальні курси, віртуальні кругли столи, індивідуальну роботу з педагогами, психологами та тьюторами тощо. Відповідна тенденція була сформована ще за «докарантинних» часів як результат розвитку постіндустріального суспільства, коли глобальний інформаційний простір мережі Інтернет оформився як базове джерело інформації та знань, простір їх зберігання, створення та розповсюдження. Пандемія COVID-19 суттєво пришвидшила процес переходу різних видів діяльності у дистанційний або «змішаний формат», а також збільшила затребуваність дистанційного навчання, інтелектуального розвитку, формування суб'єктності взагалі та віртуальних освітніх просторів зокрема [3;5;6].

Одним з осередків дослідження та розробки віртуальних освітніх просторів в Україні є лабораторія сучасних інформаційних технологій навчання Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Особлива увага приділяється формуванню суб'єктності та, більш комплексно, інтелектуальному розвитку у віртуальних освітніх просторах. Навчально-психологічні платформи, що розробляються лабораторією, зазвичай, побудовані на програмній системі з відкритим вихідним кодом Moodle, що є модульною та зручною для формування й управління дистанційними навчально-психологічними проєктами. Крім того, разом із Moodle комплексно підключаються сучасні інтернет-месенджери, такі як Zoom, Skype, Viber, робота в групах соціальної мережі Facebook, комунікація через електронну пошту тощо. Велику роль відіграють мультимедійні технології, що здатні відтворювати та передавати відео і звук, створювати «ефект присутності» у реальному часі. Суттєве значення для ефективного навчання,

психопрофілактики та інтелектуального розвитку має індивідуальна підтримка психологів і тьюторів. Теоретико-методологічними засадами створення віртуального освітнього простору є концепція дистанційного навчання, розроблена командою лабораторії. На даний момент у віртуального освітнього простору лабораторії сучасних інформаційних технологій навчання є шість компонентів – дистанційних навчальних курсів, що доступні за адресою http://moodle.newlearning.org.ua/. Відповідні навчально-психологічні технології мають значні перспективи для подальшого розвитку та дослідження своїх потенціалів [1;2].

Література

1. Дистанційне навчання: психологічні засади: монографія / М.Л. Смульсон та ін.; за ред. М.Л. Смульсон. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. 240 с.
2. Інтелектуальний розвиток дорослих у віртуальному освітньому просторі: монографія / Смульсон М.Л. та ін. Київ: Педагогічна думка. 2015. 221 с.
3. Назар М.М. Інтернет-навчання як базова властивість інформаційного суспільства. *Теорія і практика сучасної психології: зб. наук. пр.* 2019. Т. 2, № 1. С. 83-87.
4. Назар М.М. Розвиток суб'єктності засобами дистанційного групового навчання у віртуальному просторі. *Технології розвитку інтелекту.* 2020. Т. 4, № 2 (27). URL: http://psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/article/view/502 (дата звернення: 21.12.2020).
5. Назар М.М. Характерні психологічні особливості дистанційної освіти через мережу Інтернет. *Медіаосвіта в Україні: наукова рефлексія викликів, практик, перспектив.* Київ, 2013 р. URL: http://ispp.org.ua/bibl_11.htm (дата звернення: 28.12.2020).
6. Смульсон М.Л. Психологічні особливості віртуальних навчальних середовищ. *Актуальні проблеми психології.* 2012. Т. 1, № 8. С. 116-126.
7. Mescheryakov D.S. Development of the adults' subjectness activity in Facebook. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2019. Т. 71, № 3. С. 282-294.